

Landskap: *Småland*Upptecknat av: *Fabian Karlsson*Härad: *Konga*Adress: *Boaryd, Väckelsång*Socken: *Väckelsång*Berättat av: *De äldsta i Boaryd m.fl. byar*Uppteckningsår: *1938*Född år *i Väckelsång*

Uppteckningen rör

*Kalenderdagar**och gamla "märken".*

Dessa uppteckningar om Kalenderdagar
och gamla märken har gjorts efter berättelser
av nedannämnda personer i Boaryds by.
Ida Johansson, född 1865 och F. A. Johansson,
född 1866. Uppgifter har även lämnats av
Mathilda Rindblad, född 1870, Svenshult.
Dessutom har nedskrivits flera minnen av
vad en del numera solida personer berättat.
Upptecknarens föräldrar i Boaryd Karl Magnus-
son, som var född 1854, och Lovisa Magnusson, som
var född 1857, Gustav Magnusson i Boaryd, var född
1852, och Karl Andersson i Boaryd, var född 1862,
m. fl. andra i Boaryd och närgränsande byar i
Väckelsångs socken.

I äldre tid har man i Väckelsång
socknen utfört en hel del arbeten
efter "märkesdagar" eller på bestämda
tider. Man har haft mängder av gam-
la "märken", som osvikligt följts
och som man inrättat sitt dagliga
arbete efter. Då har man också haft
särskilda "bemarkelsedagar" för väder-
teken. Männens ny och nedan har
man även rättat sig efter.

Gamla almanackans namn, helgdagar
och predikatorer har använts vid
tidräkning och bestämning av
händelser. Till exempel: Två gum-
mor träffades och talade om för
varandra vilka bra hönor de hade
Den ena sade: "Ölling höna ho värpte

från vaarfeti Le yllersda domen".
Hon menade, att honan värfte från
värfutid till domssöndagen i nov.)

Eller "Ljunnada Knud kört julen ut"
började vardagens vanliga arbeten.
Kvinnofolken satte "späneräcka" (spinn-
rockar) och vävstolar igång igen, och
manfolken började ordna med virke,
ved, kvastar och stickor m. m., som
skulle utföras på vintern.

Vid Kyndelsmäss brukade man vänta
en "ven så knusa" (vinsterknäpp).

Från Sigfridsmäss, den 15 febr., räknade
de man tiden. Man brukade säga:
"Då va da ana fö²re Reframäss", eller
dagarna efter. "Reframässe marken" i
Väckj² var betydelsefull för bygden.

Emilend
Konga
Täckebång 1938

upps 5750
Folkan Karlsson
Bes. av de äldsta i Bonad m fl. by

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

3.

Fastlagssondag var en "märkesdag".

"Nu börja den launga fastan", sade man.

Vid "Färfeti" eller Marias bebådelsedag har man haft mycket att utföra och komma ihåg. Till vårfrutid skulle veden för året vara upphuggen på vedkassen. Rikskor skulle vara spingade och stickebårvarna utsatta vid södervägg till torkning i solen. Linet skulle vara spunnet och garnet lykt till vårfrutid, ty efter vårfrudagen började man väva linneväv, för att vävarna så fort som möjligt skulle komma ut till torkning i vårsolen.

Vårfruafton skulle barnen springa barfota första gång på året. De skulle springa avigt, d. v. s. motsols runt om

stugan tre gånger. Detta skulle man
göra för att man ej under sommarens
lopp skulle bli ormbiten eller "stubbstätt"
man skulle ej råka sköta Lärna. Det skulle
också vara bra att springa barfota över
sju vedkastar på vårfruaften. Skulle man
ändock råka sköta Lärna, så brukade
man låsa Lärna kassa:

"Ja stötte ena Lärn,
nä ja tro då va Lärn.
Jo den ena å köben
å en annan å bröten
å den trea å alldes en".

Vårfruaften fick man ej hava Ljus Lant.
Man fick ej gå med Lys i Ladugården.
Korna skulle från den kvällen Lörja
mjölkas vid Lagsljus. Vårfruaften skulle

man lägga sig i "solakvällen", man skulle lägga sig så tidigt, att man såg att råkna spik huvudena i läkt. Detta gjorde man, för att man ej skulle få ont av flugor under sommaren. Man fick ej skjuta spjället värfvafton, ty en trana skulle komma och sätta ljus på "hövdarna" (huvudgårderna) i sängen. "Tranan bär ljus i säng", sade man. På "värfvadaen" skulle man äta "vafflä" (vafflor) bakade av "sletmjöl" (kornmjöl). Då kommer "pausken" (pärsken). På "vita tisdä" i "lömmeluckan" skulle man baka och äta stinnkakor. Påskdagens morgon skulle man tidigt upp, för då kunde man i själva soluppgången få "se solen dansa". Vid påsktid var det bra att hava

Sm.
Väckelse / Konga tst 5750

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

6.

smågrisar. Kalvar borde i stället läg-
gas på vid jul. Ett gammalt rim därom:

"Julä kalv ä prauska gris
varder bongen de stort pris."

Den 6 april på "Vella-daen" (Vilhelm)
började "veke-talet" eller "vaur-trekkingen".
Det var "vauens trauna daa" (vårarbetets
bräda dagar) som nu började. Man räkna-
de nu veckorna baklänges framåt: "Trekke
veke, Tolleke veke, Ulte veke, Linne veke" o. s. v.

När man "gjore vauen" (gjorde vårarbetet)
följdes veckotalräkningen noggrant.

Detta har man hållit på med fram på
1900-talet. Några gamla här och där följer
ännu den gamla seden. När jorden
ljån lig, så skulle vårrågen sås redan
i "Trekke veke". I "Ulte veke" tog man in

potatis i stugvärmen. Man lade då
"pelepåsen" (tidig potatis) i "kälafat" och
satte in dem under sängerna i stugan
för att "jöäpåsna" skulle hinna "aulas" till
"sjunne veke", som var rått "jårnavekan".

Innan vårarbetet fått riktig fart
hade man första maj, då man blev lite
"sinkad" (försenad). Första maj hölls den
stora byastämman med åldermansgille,
som ibland kunde råka att par dar när
det skulle "va reditt hyvens" (riktigt bra).
Första maj skulle hästarna "svåmas" (badas).
I trakten finns ingen sjö, varför man förde
hästarna över en lång vattenkäla. Denna
kallas än i dag Hästakälan, av den anledningen.
Det uppges, att man skulle bada uti första
maj, men det låter ju otroligt när vattent

då är Rallt. Men man skulle bada lå,
för så man ej skulle få out av "Jnatt"
(klåda) och skabb eller andra hudåkommer.
Havren såddes från "Linne" till "sjunne veka".
Man sådde åkerhavren först, och sedan
havren på mossjord. Morötter skulle man
så i tionde veckan. I Linne vecka kom
göken. "Göken komma i Linne veka i
galå i minne", sade man. Då kunde
man äta spickeflåsk. "Dåa göken ha galå
svi flåsket dåja då i äta speke", hette det.
Så "höälannet" fick ingen annan
än far själo göra. För att "höen" (linet),
skulle bli riktigt "klakå" lade mor några
ägg i linfröskäppan. Dessa ägg skulle
sakarlen äta upp ute på åkern. Linet
skulle sås i "sjunne veka". Den förnämsta

dagen att så lin var Karolina-dagen, den
20 maj, men linet kunde även sås på
Erik, den 18 maj, eller Desideria, den 23 maj.
Om det har ansett Vilhelmina-dagen, den 26
maj, vara en bra "höäda". Om fågeln "spåna-
kåringen" (*Caprimulgus*) hördes "spinna"
länge på våren, så troddes linet bli långt.
I sjunde veckan skulle potatisen i jor-
den. Bäst var att sätta potatisen på
Prokentia-dagen, den 19 maj. Om potatisen
sattes på "neet" (månen i nedan), så
blev den rej maskåten eller blommade
för mycket. Arbet skulle sås i nedan
och när det var sydlig vind. Höddes
årterna i nedan, blev det "byrätt må-
balja" på dem. Om sådden av årterna
skedde när det var "noran våä", blivo de

mycket hårdkokta. Bönor skulle man
"sätta" på Bida-dagen, den 27 maj och när
månen var i nedan. Varken årtor eller
bönor fingo sås på "stenbockadaa", ty då
blevo de svåra att koka.

I sjätte veckan var rej bra att så eller
sätta, ty den veckan var "loardvekan",
ogräset tog då överhand över det rådda.
Kornsrådden var allra viktigast. Det två-
radiga kornet var rej så vanligt, men om
någon hade sådant, så såddes det i
sjunde veckan. Det sexradiga kornet var
allmänt använt. Det såddes i "femte veke",
eller allra sist på våren. Kornet borde sås
när jorden var fuktig. "Nåa koankaaven
brypa i råjhaaven rykå å då redi
som då ska va", sade man. Man hade

många "koanmärken" att räkta sig efter.
När en buskarna röko och håggen blom-
made voro sådana märken. "Nåa eken
skylå luvun å ti å sau koan" d. v. s. när löven
på eken blivit så stora att rej en luvå syn-
des i den. Ett annat märke att så korn efter
vår när vattnet "blommade", d. v. s. när det
på vattnet bildats en gul "pate" av grönjöl
från skogen. När man sått kornet så
räknade man rej veckorna längre, de
"tröt" med den femte veckan.

"Helja Torsda" (Kristi himmelfärdsdag)
skulle man "ta råvunga" (taga råvungar).
Då skulle man gå åt skogen för att "leta
råvåkic". Kristi himmelfärdsdag var också
"första metaredagen", då man skulle för-
söka sin lycka på fiske.

Kristi himmelfärdsdag var det gånge dag
till Tingås. Man hade förr särskilda dag-
ar då man gick till främmande kyrkor.

Pingstdagen hade andra sockner gånge-
dag till Väckelseängs kyrka.

Annan dag Pingst gick man till Uls hult
och Heliga Trefaldighets dag, "Tröjemåla sön-
dag", till Olmunderyds kyrka.

"Heliga Trefaldighet" (Trefaldighetsdagen)
var en märkesdag. Så långt som regnet
tog ner i jorden den dagen, så långt
skulle sen midsommartorkan nå ner i jorden.

I femte veckan var "utsläppeti" för
kreaturen. Den första juni skulle korna
släppas ut på "bäijte" (betes). Man släppte
ej ut korna förr, även om fodret började
taga slut, då hellre knappade man in på fodret.

ty att släppa i förtid var en skam.

Fåren hade man släppt ut på bete långt
föret, så snart det börjat gröna i färramarken.

Efter "våren" (våren = vårarbete) hade man
gårdsgårdar att "fira opp" (reparera).

På midsommarafton före kl. tolv på
dagen skulle "midsommarskausten" plockas.
Det var en kvast med allehanda blommor.
Den användes sen vid sjukdomars botande.

På midsommarafton skulle man "löja sej"
(bada) i öppet vatten.

Midsommardagen gick bonden att be-
skåda sin gröda. Här om himmade man:

"Håa bongen sir påu gröan påu midsomarda
väijð han int om han ska va löijsen alla gla."

Efter midsommar började höslåtteln.
Ångs och "balaköst" släddes när "Fugom-

ma blommåna" (*Senica montana*) varo
som mest "utgedda" (utslagna). Flöet på
"måsa" (massar) och "maa" (madar) släddes "når
våjnet sto blaut" (når vengraset blommade).
Till "Olasmåes", den 29 juli skulle höet vara
avslaget, ty "når Ola pressat i graset" bet
inte tien. Från den 19 till den 26 juli
var den flöta "Kåringavekan". Mitt i den
veckan började "Kårmånaden". Under den
månaden (23 juli till den 21 aug.) borde
man rej slakta, det gick rej då att salta.
Stellan "slauten" (släktern) och "skjuen"
(skörden) brukade man "Kvesta Löv" till
fären, för att användas till vinterfoder.
"Olasmåesekroken", slutet av juli månad,
har varit en svår tid många gånger.
Om det förut varit "ösa jösa" så blev

såkert "ärpa snörpa" då, när man med
"hönsvingen sopad såabingen" och petat de
sista kornen ur springarna och tills man
fick höra "Halmsta klocka ringa fö Ola",
d. v. s. fått fröska på lojen av den nya grödan.
"Råjskjuen" (rågskården) började nu. Efter
den kom kornet. Kornet fick rej bli för
mogen. "Dåa kornet staur som rö

däija då se bae öl å brö" sade man.
Därmed menade man, att kornet skulle stå
upprätt såsom rö, så dugde att använda
till både malt och bröd.

På havren hade man inga särskilda märken
"den skulle tas när den var mogen". Åkerhavren
skördades i slutet av augusti månad och moss-
havren i början av september.

Postalisen skulle vara upplockade till

Värhelsång, Sm. Kunga 55750

F. Karlsson

1938

1938, brukade i Borg

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

10.

"Lennare marken" (marknad i Linneryd den 3 okt.), ty fick "påanen" vara i jorden efter den dagen "läijde dom inte å åta".

"Mickelsmäss" var märkesdag. På "Mickelsmässenest" skulle höstrågen säas. Den skulle säas på nedan, för att den ej blev maskåterd. Vid Mickelsmässetid brukade de gamla "spau i ventåbröten" (kitta på stjärnorna i vintergatan) för att kunna förutsäga kommande vinters väderlek. /

När höstplöjningen avslutats började så slagpröskningen. I Oktober månad kommo "läsemöte" (husförhör), trytegitte och skäcktegitte. Från den 24 okt. till den 1 nov. var tjänstefolkets frivecka. Tjänstefolket skulle hava "färning" (matvaror) med sig till sina hem. Det var bröd, sovel, pannkaka m.m.

Småland
Korsnäs
Värkåsa 1938

5750 Fabian Kallgren
Boaryd Värkåsa
hette äldsta i Boaryd

L. U. F.

Vid "Helnamåss" (alla helgons dag) brukade man
vända "Helnamårseknusan", en vinterknäpp.

M. byar

17.

Då skulle alla redskap vara under tak.

Nu närmar man sig jul, och man har
de många bestyrren och förberedelserna för dess
firande. På Anna-dagen skulle man lägga
lutfisken i blöt, för att i lagom tid hava den färdig.
Till jul skulle all säden vara avtröskad, ty effu
jul fingo rättorna makat över den. "Då å ren
dautliå bonger som inte haa auttröskat te jul?"

Om man skulle få snö vid jul fick man
veta redan vid Andreas. "Båra stäbben
hatt på Andreasmåsse natt, sau båra
den hatt på julanatt å vårfe natt".
Var det snö på stäbben vid Andreas, så
blev det snö vid både jul och vårfe tid.

På julanatt skulle man gå "aursgaung"

Småland Kona väckelsång
nr 8 1938

5750 Mrs. Esten Karlsson
Borgerlig väckelsång
bör ännu i Borgerlig
Född i Värmland

L. U. F.

18.

för att få reda på kommande handel-
sar, särskilt hurudan nästa års gröda
skulle bli. Många av de gamla julreder-
na hade samband med skörderesultatet.

Annandag jul brukade man rida
"Staffans schäijs", men den seden bort-
tades på 1850- eller 1860-talen.

Tidigt på morgonen Annandag jul gingo
pojkar omkring och "måkade" (bar ut
gådsel) andras ladugårdar, särskilt på
sådana ställen där det fanns flickor.
Där brukade de också kläda mjölkepallen
med grönt papper och lägga "sockerpinner",
äpplen och nötter på den. Seden upphörde på
1880-talet.

Vid jul har man haft många "märken", som
haft betydelse för det kommande året.